

พระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาข่าวปลอมในสังคมไทย
BUDDHISM AND THE SOLUTION TO THE PROBLEM OF FAKE NEWS
IN THAI SOCIETY

พระมหาสาทร บุญชุย, พระมหาบุญเลิศ ช่วยธานี, พระมหาประกาศิต ฐิติปสิทธิกร,
พระมหาศุภวัฒน์ บุญทอง, พุทธชาติ แผนสมบุญ และ กฤติยา ถ้ำทอง
Phramaha Sathorn Boonchuya, Phramaha Boonlert Chuaythanee,
Phramaha Prakasit Thitipasitthikorn, Phramaha Supawat Boonthong
Phutthachat Phaensomboon and Krittiya Tumtong
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Received 16 March 2021; Revised 15 May 2021; Accepted 19 August 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหาข่าวปลอมในสังคมไทย 2) เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหาข่าวปลอม และ 3) เพื่อพัฒนารูปแบบการแก้ไขปัญหข่าวปลอมตามหลักพระพุทธศาสนา การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี และการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากตัวแทนผู้เข้าอบรมหลักสูตรเครือข่ายพระสงฆ์เฝ้าระวังสื่อชวนเชื่อทางศาสนา มุ่งศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหาข่าวปลอม และการจัดกระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหาข่าวปลอม จนนำมาพัฒนารูปแบบการแก้ไขปัญหข่าวปลอมตามหลักพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า ข่าวปลอมที่เผยแพร่ออกไปสร้างความบิดเบือน ความเข้าใจผิดแก่คนทั่วไปทำให้เกิดความคิดและความเชื่อที่ผิดจนเกิดความสูญเสียทั้งด้านการเงิน สุขภาพ อารมณ์ความรู้สึก หน้าที่การงาน เกิดความขัดแย้งขึ้นในสังคม หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหาข่าวปลอมในสังคมไทยนั้นประกอบด้วยหลักกาลามสูตร 10 หลักโอวาทปาฏิโมกข์ หลักโยนิโสมนสิการ และหลักมุสาวาท เป็นต้น ผู้เสพข่าวควรรู้เท่าทันสื่อ ก่อนจะช่วยให้ผู้รับมีความเข้าใจในชีวิตและความต้องการของตนที่มีต่อสื่อ ต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่จะเกิดสัมฤทธิ์ผลที่ประกอบด้วยสิ่งเร้า เกิดความคิดรวบยอด เกิดกระบวนการเรียนรู้ที่มีการบูรณาการในการแก้ปัญหาข่าวปลอม โดยสรุปได้ 2 ประเด็น คือ 1) สร้างเครื่องมือตรวจสอบข่าวปลอมตามหลักพุทธธรรม และ 2) จัดกิจกรรมสร้างภูมิคุ้มกันข่าวปลอมในชุมชน จึงเกิดศูนย์ประสานงานพระสงฆ์นักสร้างสื่อสร้างสรรค์เพื่อสันติขึ้น วิธีการของศูนย์ประสานงานเพื่อผลิตสื่อธรรมะที่ชาวบ้านอ่านง่าย เข้าใจง่ายเผยแพร่ให้แก่ชาวบ้านได้ทราบจนเป็นอาวุธที่สำคัญที่พระสงฆ์สามารถนำไปเผยแพร่ให้แก่ชาวบ้านให้ความรู้เกี่ยวกับข่าวปลอมได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ : ข่าวปลอม ; การแก้ปัญหาข่าวปลอม

Abstract

The article's objectives are to explore the Buddhist principles, to organize learning process and the Buddhist integration and to develop a model in solving fake news in the Thai societies founded on the Buddhist principles. This is a participatory workshop applying mixed method approach and a qualitative research through in-depth interviews conducted with the representatives who participate in the Program of Monks' Network Watch over Religious Propaganda focusing on exploring the Buddhist principles, organizing learning process and the Buddhist integration until arriving at developing a model to solve fake news in the Thai societies founded on the Buddhist principles. Results revealed that the released fake news brought distortions, and misunderstanding to people in general. They emerged distorted ideas and distorted beliefs led to the loss of money, health, sentiments, job and career, and social dissensions. The Buddhist principles in solving fake news in the Thai societies encircled *Kāḷāmasutta* 10 (advices to investigate doctrines), *Ovādapāṭimokkha* (the principal teaching), *Yonisomanasikāra* (proper attention), and *Musāvāda* (lying) principles and more. News consumers should know media's tricks before helping recipients understand their own lives and needs towards media. It should be imperative to create learning process for achievement which was involving impulses, arriving at concept and emerging learning process vested with integrations for addressing fake news. This could involve 2 issues, i.e., (1) inventing instruments to check fake news founded on the Buddhist principles and 2) organizing activities to immunize fake news within communities. As such, there is a rise of a center for coordinating monks with creative news for peace. The approach of the coordination center is to produce dhamic media easing the local members in reading, understanding and disseminating to them to recognize and become indispensable weapon which monks can disseminate and to well equip them with knowledge about fake news.

Keywords: fake news; solutions to fake news

บทนำ

สภาพการณ์ในปัจจุบัน สื่อสังคมออนไลน์มีประโยชน์ในการช่วยให้เราสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้ง่ายดายและรวดเร็ว ได้เข้ามามีบทบาทและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวันของเราเป็นอย่างมาก (สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2561) ในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ นับว่าเป็นช่องทางที่ได้รับความนิยมกันมาก โดยเนื้อหาปรากฏขึ้นจะผลิตหรือสร้างสรรค์ขึ้นมาโดยผู้ให้หรือผู้บริโภคคล้ายกับเป็นบรรณาธิการที่สามารถผลิตเนื้อหาได้ด้วยตนเอง (ผู้ช่วยศาสตราจารย์รัตนา วงศ์คำสิงห์, 2561) ผู้บริโภคข่าวสารมีวัตถุประสงค์เพื่อรับทราบความเคลื่อนไหวเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากในแต่ละวันมีเหตุการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย จึงเป็นผลให้แต่ละบุคคลจำเป็นต้องมีการติดตามหรืออ่านข่าวผ่านสื่อสังคมออนไลน์มากขึ้น เช่น เฟซบุ๊ก เป็นต้น นับว่าเป็นรูปแบบการสื่อสารข้อมูลที่เข้าถึงผู้คนทุกระดับในปัจจุบัน โดยมีการใช้กันอย่างแพร่หลาย ภายใต้การพัฒนาตลอดเวลาของเทคโนโลยีทางด้านคอมพิวเตอร์ ซึ่งมีแนวโน้มจะกลายเป็นสื่อหลักสำหรับคนในโลกอนาคต (พิชิต วิจิตรบุญรักษ์, 2554) เพราะเฟซบุ๊กมีความ

รวดเร็วในการรายงานข่าวอันจะทำให้บุคคลต่าง ๆ สามารถรับทราบความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างทันทั่วถึง

ปัญหาในสังคมที่เกิดขึ้นจากการพึ่งพาสื่อสังคมออนไลน์ในการบริโภคข้อมูลข่าวสารมากจนเกินไป คือ การที่คนปักใจเชื่อข่าวสารทั่วไป รวมถึงข่าวลือ ข่าวปลอมต่าง ๆ บนเฟซบุ๊ก ถูกนำมาเผยแพร่โดยไม่คำนึงว่าข้อมูลนั้นมีความถูกต้องมากน้อยเพียงใด เพราะข่าวสารบนเฟซบุ๊ก นอกจากถูกเผยแพร่โดยสื่อมวลชนที่หันมาทำเพจเฟซบุ๊กเพื่อเพิ่มช่องทางสื่อสารข่าวให้มากขึ้น ยังมีการเผยแพร่ข่าวสารได้โดยผู้ใช้งานเฟซบุ๊กทั่วไปได้เช่นกัน ในอดีตข่าวปลอมลักษณะนี้อาจจำกัดเฉพาะด้าน เช่น เนื้อหาด้านสุขภาพ แต่เมื่อวงการสื่อเปลี่ยนแปลงไป ข่าวปลอมก็เริ่มพัฒนามาเป็นข่าวการเมืองหรือข่าวต่างประเทศ ประเทศไทยมีปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองมานานหลายปี การสร้างข่าวปลอมเพื่อใส่ร้ายป้ายสีฝ่ายตรงข้ามเกิดขึ้นมานาน และการใช้ช่องทางตรวจสอบแหล่งที่มาของข่าวทำได้ยาก เช่น การคัดลอกข่าวแล้วส่งต่อผ่าน LINE Group แทนการส่งลิงก์เพื่อไปอ่านยังเว็บไซต์ต้นฉบับ เป็นต้น ก็ยังทำให้ข่าวปลอมระบาดง่ายขึ้น ปัญหาใหญ่ของโลกอินเทอร์เน็ตในรอบ 4 ปีที่ผ่านมาคงหนีไม่พ้นในเรื่อง “ข่าวปลอม” หรือที่เรียกกันในภาษาอังกฤษว่า “Fake News” ถึงแม้ว่าปัญหาข่าวปลอมไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่เมื่อพฤติกรรมของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเปลี่ยนไป หันมาเสพข่าวจากโลกโซเชียลมากขึ้น จากเดิมที่เคยติดตามข่าวสารจากสำนักข่าวที่มีชื่อเสียงซึ่งมีการคัดกรองคุณภาพในระดับหนึ่ง ก็เปลี่ยนมาเป็นการอ่าน feed หรืออ่านข่าวจากห้องแชทที่เพื่อนแชร์มา โดยเชื่อมั่นว่าเพื่อนของเราคัดกรองข่าวที่เหมาะสมมาให้แล้ว เมื่อข่าวจากโซเชียลได้รับการยอมรับมากขึ้น เพิ่มสัดส่วนมากขึ้นจากข่าวทั้งหมดที่เราเสพในแต่ละวัน บวกกับพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีแนวโน้มเชื่อในสิ่งที่เราเชื่ออยู่แล้ว ก็ทำให้ข่าวที่อาจไม่ถูกต้องในข้อเท็จจริง (fact) แต่ถูกใจคนอ่านได้รับความนิยมมากขึ้นตามไปด้วย ปัจจัยเหล่านี้จึงเอื้อให้เกิดสำนักข่าวหน้าใหม่ ๆ เป็นจำนวนมาก สำนักข่าวเหล่านี้ รู้ว่าผู้อ่านชอบข่าวแบบไหน จึงพยายามประดิษฐ์หรือสร้างสรรค์ข่าวที่คนชอบ เพื่อให้เกิดการไลค์ การแชร์จำนวนมาก สิ่งที่มาคือรายได้จากโฆษณาที่มากขึ้นตามไปด้วย ในประเทศไทยมีข่าวปลอมอยู่บนโลกโซเชียลมีเดียมากมาย ในบรรดาข่าวปลอมที่ไหลเวียนอยู่ ข่าวปลอมที่ส่งผลกระทบต่อสังคมรุนแรง คือข่าวปลอมชวนเชื่อทางศาสนา ที่ผานมาเกิดปรากฏการณ์สร้างความเกลียดชังต่อบุคคลและองค์กรที่เข้ามาทำงานในทางศาสนา ผ่านการสร้างข่าวปลอมแล้วส่งต่อผ่านทางโซเชียลมีเดีย ทั้งเฟซบุ๊ก และไลน์ ที่ปรากฏเด่นชัด เช่น การแชร์ข่าวปลอมเกี่ยวกับทานนายกรัฐมนตรีนครนายกประยุทธ์ จันทร์โอชา และครอบครัว ในประเด็นการนับถือศาสนา ซึ่งผู้จัดทำอาจมีเจตนาหวังผลทางการเมือง หรือลดความน่าเชื่อถือ ซึ่งปัญหาข่าวปลอมดังกล่าวได้รับการแชร์ต่อในกลุ่มผู้นับถือพระพุทธศาสนา ทั้งพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนทั่วไป อันส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของผู้นำและรัฐบาล รวมถึงสร้างความแตกแยกในสังคมของกลุ่มการเมืองที่ใช้ศาสนาและสื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือ

ปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้น แม้จะจำกัดวงอยู่เฉพาะในวงการคณะสงฆ์ แต่ในแง่ผลกระทบมีความรุนแรงและขยายผลออกไปในวงกว้าง สร้างความรู้สึกเกลียดชังต่อกฎความขัดแย้ง ราวลึกในกลุ่มผู้นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอื่น ๆ เกลียวของความอคติหาได้หยุดอยู่แค่เพียงความรู้สึกของพระสงฆ์ต่อบุคคลหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่งเท่านั้น แต่ข้อมูลข่าวที่ไม่จริงถูกนำไปใช้เป็นสื่อสำหรับการแสดงพระธรรมเทศนาของพระสงฆ์ในพื้นที่ต่าง ๆ เมื่อพระสงฆ์แสดงพระธรรมเทศนาโดยใช้ข้อมูลข่าวสารที่ไม่เป็นจริงเหล่านี้ไปยังประชาชน ย่อมส่งผลการรับรู้ของประชาชนให้โน้มเอียงไปทางการเชื่อตามที่พระสงฆ์ท่านเทศนา ส่งผลให้ความเข้าใจผิดของประชาชนที่มีต่อบุคคลและองค์กรต่าง ๆ ขยายผลไปรวดเร็วและลงลึกในระดับความเชื่อ ทั้งนี้พระสงฆ์เป็นกลุ่มที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน โดยเฉพาะเยาวชน และเป็นกลุ่มที่มีบทบาทและ

อิทธิพลอย่างมากต่อการปลูกฝังข่าวสารข้อมูลต่อประชาชนและเยาวชน แทนที่จะเป็นผู้สร้างเกราะที่เข้มแข็งต่อต้านข่าวปลอม กลับกลายเป็นว่าเป็นสื่อ ชักนำข่าวปลอมหรือเป็นกระบอกเสียงของข่าวปลอมให้เกิดการขยายผลอย่างรุนแรงและรวดเร็ว ทั้งนี้เพราะพระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของผู้รับสื่อจากโซเชียล และมีความเชื่อต่อข่าวสารนั้น ๆ ขาดการรู้เท่าทันสื่อ ขาดทักษะในการไตร่ตรองและแยกแยะข่าวจริงข่าวปลอม จึงยังไม่สามารถจะอยู่ในฐานะยามผู้กรองสารและสื่อสารสิ่งที่เป็สาระที่แท้จริงต่อสังคมได้ แต่หากพระสงฆ์มาทำหน้าที่ผู้กลั่นกรองข่าวสารข้อมูลนำเสนอต่อคณะสงฆ์และสาธารณชน ย่อมส่งผลให้เกิดเกราะที่เข้มแข็ง ยากที่ข่าวปลอมทั้งหลายจะผ่านเขาไปได้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการสร้างภูมิคุ้มกันในการใช้สื่อทั้งสื่อโดยตรงและสื่อออนไลน์ โดยการพัฒนาศักยภาพและพัฒนาเครื่องมือการทำงาน เช่น สื่อองค์ความรู้หรือสื่อสร้างสรรค์ที่ทันสมัย เพื่อสร้างพื้นที่ปลอดภัยบนโลกออนไลน์ที่เกี่ยวข้องของทางศาสนา โดยการให้ความรู้ที่ก่อให้เกิดความรู้เท่าทัน และรวมเผละระวังภัยออนไลน์ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง และประทุษวาจาโดยใช้ศาสนาเป็นเงื่อนไข ทำงานเผละระวังและป้องปรามสื่อปลอมในเชิงเครือข่ายกับภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม

ปัญหาข่าวปลอมที่ส่งผลกระทบต่อความขัดแย้งในสังคมไทย พระสิริราชสมาจารย์ ประธาน เครือข่ายพระสงฆ์เผละระวังสื่อชวนเชื่อทางศาสนา รุ่นที่ 1 กล่าวว่า พระสงฆ์ต้องมีความตระหนักรู้เรื่องต่าง ๆ อย่างตื่นตระหนกแต่ต้องตระหนักในการรับสื่อ โดยเฉพาะในการรับสื่อให้ใช้หลักกาลามสูตร พระสงฆ์ควรที่จะตรวจสอบก่อนมีการโพสต์ แชร์ข้อความต่าง ๆ ให้ระมัดระวังในการโพสต์ เพราะอาจทำให้เกิดกฎหมายบ้านเมือง และเป็น Fake News ด้วย หลักธรรมต่อมาคือ 5 ถ้าคนยึดหลักมสาวาท Fake News หรือข่าวปลอมจะไม่มีทันที ถ้าคนเสพสื่อเข้าใจไม่ถูกต้องขาดหลักในการคิดวิเคราะห์หรือคิดวิเคราะห์โดยปราศจากปัญญาจะทำให้เกิดความเสียหาย เข้าข่ายมีทัศนคติที่ไม่ดี อาจถึงขั้นมีฉันทญาณได้ พระครูอุภัยโกศล (หลวงพี่ช้าง คนคั่นคน) วัดกลับพวงเหนือ ตำบลพรหมพิราม อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก ผู้เข้ารับการอบรมโครงการพระสงฆ์เผละระวังสื่อชวนเชื่อทางศาสนา รุ่นที่ 1 กล่าวว่า วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงจัดโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการพระสงฆ์เผละระวังสื่อชวนเชื่อทางศาสนาขึ้น หลังจากการอบรมเสร็จแล้วเกิดความเชื่อแบบเดิมที่ว่าสื่อทุกสื่อที่เผยแพร่ออกไปเป็นสื่อจริงทั้งหมดนั้นเป็นการคิดที่ผิดทั้งหมด เมื่อเข้ารับการอบรมจึงได้ทราบเทคนิคต่าง ๆ มากขึ้น เทคนิคอย่างหนึ่งที่เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาข่าวปลอมคือ (1) ค้นหาแหล่งที่มา (2) พิจารณาความเป็นไปได้ของข่าว (3) ตรวจสอบกับแหล่งข่าวอื่น ๆ และ (4) ตรวจสอบเนื้อหา

ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของข่าวปลอมและการแก้ปัญหาข่าวปลอมในสังคมไทย จึงได้ทำการวิจัยเรื่องนี้ขึ้น เพื่อที่จะทราบถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหาข่าวปลอมในสังคมไทย ตลอดจนการจัดกระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหาข่าวปลอม เพื่อให้ได้รูปแบบการแก้ปัญหาข่าวปลอมที่ถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การสร้างเครือข่ายระดับประเทศเพื่อสร้างองค์ความรู้และกลไกในการแก้ไขปัญหาข่าวปลอมในสังคมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหาข่าวปลอมในสังคมไทย
2. เพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้การบูรณาการพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหาข่าวปลอม
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการแก้ไขปัญหาข่าวปลอมตามหลักพระพุทธศาสนา

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับข่าวปลอม

ข่าวปลอมที่เผยแพร่ออกไปสร้างความบิดเบือน ความเข้าใจผิด และความตื่นตระหนกให้แก่ประชาชนทั่วไปนั้น (พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ, 2563) สามารถจำแนกกว้าง ๆ ได้ถึง 10 ประเภท ดังนี้

1) ขาวพาดหัวยั่วโหลคลิก (Clickbait) เป็นข่าวที่ใช้คำพูดหรือรูปภาพพาดหัว ทำให้ดูชวนสงสัย ใครรู้ หรือดึงดูดใจให้ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตทั่วไปคลิกเขาไปอ่าน ผู้สร้างข่าวอาศัยประโยชน์จากความสงสัยเพื่อเรียกยอดวิวในเว็บไซต์นั่นเอง

2) โฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) เป็นการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่มุ่งชักจูงทัศนคติของผู้รับสารต่ออุดมการณ์หรือมุมมองบางอย่าง โดยการนำเสนอการให้เหตุผลเพียงข้างเดียว การโฆษณาชวนเชื่อ มักทำซ้ำและกระจายในสื่อหลายชนิด เพื่อหวังผลให้ผู้รับสารเชื่อและคล้อยตามอุดมการณ์ที่ผู้ส่งสารต้องการสื่อ

3) ขาวแฝงการโฆษณา (Sponsored Content, Native Advertsing) รูปแบบโฆษณาที่ใช้เนื้อหาแนบเนียนกับเนื้อหาปกติในเว็บไซต์นั้น ๆ พร้อมทำหน้าที่ให้เนื้อหาที่คนต้องการรับรู้ หรือรับชม โดยไม่ทราบว่าเป็นโฆษณาจนกว่าจะได้อ่าน/ดูจบ ขาวแฝงการโฆษณานี้จะทำการแฝงเรื่องราวของแบรนด์และสินค้าไม่มากเกินได้ ทำให้คนอ่านหรือคนเสฟสื่อนั้น รู้สึกว่าไม่ได้อ่านโฆษณาอยู่

4) ขาวล้อเลียนและเสียดสี (Satire and Hoax) ขาวที่ดัดแปลงข้อมูลเพื่อมุ่งสร้างอารมณ์ขันให้กับผู้อ่าน ใช้เนื้อหาที่ตลกขบขัน เพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ข่าวในโลกแห่งความเป็นจริงผ่านการล้อเลียนหรือเสียดสี

5) ขาวที่ผิดพลาด (Error) บางครั้งแม้แต่ข่าวที่เผยแพร่จากสำนักข่าวออนไลน์ที่เชื่อถือได้ ก็อาจมีความผิดพลาดได้เช่นกัน เช่น การเขียนข้อความที่ผิด ชื่อบุคคลหรือรูปภาพผิดจากเนื้อหาจริง ๆ ซึ่งทำให้ผู้รับสารเข้าใจไปในทิศทางอื่น หรือไม่เข้าใจในข่าวนั้น

6) ขาวเอนเอียงเลือกข้าง (Partisan) เป็นข่าวบิดเบือนข่าวสาร มักจะเลือกข้างโดยนำเสนอข่าววิพากษ์วิจารณ์ในทางลบต่อฝ่ายที่ตนเองเกลียดชังไม่ชอบ ในขณะที่ฝ่ายที่ตนเองสนับสนุนจะเสนอข่าวชื่นชมเกินจริง โดยเฉพาะด้านการเมือง

7) ทฤษฎีสมคบคิด (Conspiracy theory) เป็นเรื่องเล่าหรือบทความที่สร้างขึ้นมาจากความคิดของคน หรือกลุ่มคนที่น่าเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาปะติดปะต่อเข้าด้วยกัน โดยอาศัยข้อมูลที่ไม่มีความเชื่อมโยงกัน และอาจมีวัตถุประสงค์ซ่อนเร้น เพื่อให้ประโยชน์ ให้โทษต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลหนึ่งใด เช่น เครื่องบินที่หายไปนั้นโดน CIA ยึดไว้ เพราะต้องการของสำคัญที่อยู่ในเครื่องบิน เป็นต้น

8) วิทยาศาสตร์ลวงโลก (Pseudoscience) คือ ข้อเขียนที่อ้างว่าเป็นวิทยาศาสตร์และข้อเท็จจริงแท้จริง ๆ แล้วขัดแย้งหรือเข้ากันไม่ได้กับกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หรือไม่มีหลักฐานหรือความเป็นได้ใดๆ มาสนับสนุนมักจะมาในรูปแบบของบทความทางการแพทย์หรือบทความสุขภาพที่แฝงโฆษณารักษา หรืออุปกรณ์เพื่อสุขภาพ โดยแอบอ้างว่าได้ผ่านการวิจัยทางวิทยาศาสตร์แล้ว มีการสร้างภาพผู้เชี่ยวชาญขึ้นมาเพื่อให้น่าเชื่อถือ

9) ขาวที่ให้ข้อมูลผิด ๆ (Misinformation) คือ ขาวที่ไม่ได้ตรวจสอบให้แน่ชัดเสียก่อน ข้อมูลอาจมีทั้งจริงและเท็จผสมกัน ผู้ส่งสารตั้งใจจะส่งข่าวออกไป แต่อาจจะไม่ได้ตระหนักว่าข่าวนั้นมีข้อมูลที่ผิดพลาดอยู่ เช่น ข่าวลือต่าง ๆ

10) ขาวหลอกลวง (Bogus) คือ ขาวปลอมที่เจตนาในการสร้างขึ้นและจงใจให้แพร่กระจายมีวัตถุประสงค์เพื่อหลอกลวง อาจมีเนื้อเรื่อง ภาพ หรือข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นเท็จมาประกอบกัน อาจรวมถึงการแอบอ้างเป็นแหล่งข่าวหรือบุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์ทุกวิธีการที่จะ

หลักพุทธธรรมในฐานะเป็นเครื่องมือแก้ปัญหาชาวปาลอม

กาลามสูตร เป็นสูตรหนึ่งในคัมภีร์คัมภีร์นิกาย อังคุตตรนิกาย เป็นพระสูตรที่สำคัญมากพระสูตรหนึ่งในพระพุทธศาสนา ได้รับความสนใจมากเป็นพิเศษจากนักวิชาการและนักวิทยาศาสตร์ในยุคปัจจุบัน แท้ที่จริงในพระไตรปิฎก ชื่อกาลามสูตรไม่ได้มีปรากฏอยู่ หากมีแต่ชื่อว่า เกสปุตตสูตร ทั้งนี้ก็เพราะว่า พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระสูตรนี้แก่วาฬกาละมะ ซึ่งอยู่ในเกสปุตตนิคม เพราะฉะนั้น จึงตั้งชื่อพระสูตรนี้ตามชื่อของนิคมนี้ว่า เกสปุตตสูตร แต่คนที่อยู่ในนิคมหรือตำบลนี้เป็นเชื้อสาย หรือมีสกุลเดียวกัน คือ สกุลกาละมะ เขาจึงเรียกประชาชนเหล่านั้นว่ากาละมะชน ซึ่งมีโคตรอันเดียวกัน สกุลเดียวกัน คือ กาลามโคตร เพราะฉะนั้น เขาจึงเรียกพระสูตรนี้ว่า เกสปุตตสูตร แต่ชาวโลกทั่วไป มักจะเรียกพระสูตรนี้ว่า กาลามสูตร เพราะรู้สึกว่าจะเรียกได้ง่ายกว่า โดยเนื้อหาแห่งกาลามสูตรพระพุทธเจ้าตรัสสอนชนชาวกาละมะแห่งเกสปุตตนิคมในแคว้นโกศล ไม่ให้เชื่อมโนการใดเหตุผลตามหลัก 10 ข้อ คือ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

- 1) มา อนุสสวเนน ออย่าปลงใจเชื่อด้วยการฟังตามกันมา
- 2) มา ปรมปราย ออย่าเพ่งเชื่อโดยถือวาเป็นของเก่าเล่าสืบ ๆ กันมา
- 3) มา อติกริยา ออย่าเพ่งเชื่อเพราะชาวเลาถือ
- 4) มา ปฏกสมปทานเนน ออย่าเพ่งเชื่อโดยอ้างคัมภีร์หรือตำรา
- 5) มา ตกเหตุ ออย่าเพ่งเชื่อโดยคิดเดาเอาเอง
- 6) มา นยเหตุ ออย่าเพ่งเชื่อโดยคิดคาดคะเนอนุมานเอา
- 7) มา อาการปริวิตกเกณ ออย่าเพ่งเชื่อโดยตรึกเอาตามอาการที่ปรากฏ
- 8) มา ทิฏฐินิฆมานกขนติยา ออย่าเพ่งเชื่อเพราะเห็นวาทองกับความเห็นของตน
- 9) มา ภพพรูปตา ออย่าเพ่งเชื่อวาผู้พูดควรเชื่อได้
- 10) มา สมโณ โน ครุติ ออย่าเพ่งเชื่อวาผู้พูดนั้นเป็นครูของเรา

หลักคิด ตามหลักพุทธธรรม สำหรับใช้ในการกลั่นกรองข่าว คือ โยนิโสมนสิการ หมายถึง การพิจารณาโดยแยบคาย, เขาใจตั้งแต่ต้น, เขาใจโดยตลอด การทำในใจโดยแยบคาย, การกระทำไว้ในใจโดยอุบายอันแยบคาย, การพิจารณาโดยแยบคาย คือ พิจารณาเพื่อเข้าถึงความจริงโดยสืบค้นหาเหตุผลไปตามลำดับจนถึงต้นเหตุ แยกแยะองค์ประกอบจนมองเห็นตัวสภาวะและความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย หรือตรองให้รู้จักสิ่งที่ดีที่ชั่ว ยังกุศลธรรมให้เกิดขึ้นโดยอุบายที่ชอบ ซึ่งจะมีให้เกิดวิชาและค้นหา, ความรู้จักคิด, คิดถูกวิธี (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต, 2558)

โยนิโสมนสิการ หมายถึง การทำในใจโดยแยบคาย การคิดพิจารณาอย่างละเอียด ถี่ถ้วนและลึกซึ้ง หรือการคิดที่ถูกต้อง มีระเบียบ มีเหตุผล และสร้างสรรค์ มี 10 วิธี ดังต่อไปนี้

1. คิดแบบอหิทัปปัจจยตา คือ คิดแบบสืบสาวหาเหตุปัจจัย หลักคิดคือ สรรพสิ่งล้วนมีเหตุให้เกิด ไม่มีสิ่งใดเกิดมีขึ้นโดยบังเอิญ
2. คิดแบบอนัตตา ไม่มีตัวตน คิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ ความเข้าใจผิดมักเกิดจากภาพรวมที่เรามองเห็นสิ่งนี้ว่ามีองค์ประกอบอะไรบ้าง
3. คิดแบบสามัญญลักษณะ/รู้เท่าทันความจริง ยอมรับกฎธรรมชาติที่ครอบคลุมสรรพสิ่ง 3 ประการ คือ 1.กฎอนิจจัง ความแปรปรวนไม่อยู่นิ่ง 2.กฎทุกขัง ความขัดแย้งไม่คงทนถาวร และ 3.กฎอนัตตา ความที่สรรพสิ่งหาแก่นสารไม่ได้
4. คิดแบบอริยสัจ 4 คือ 1.ทุกข์ กำหนดรู้ปัญหาคืออะไร 2.สมุทัย กำหนดรู้สาเหตุปัญหาอยู่ที่ไหน 3.นิโรธ กำหนดรู้ว่าปัญหาแก้ได้ไหม มีวิธี และ 4.มรรค กำหนดรู้แนวทางแก้ปัญหาด้วยวิธีที่ดีที่สุด

5. คิดแบบหลักการและความมุ่งหมายตรงกัน ตั้งเป้าหมายเป็นและรู้วิธีการ ปฏิบัติเช่นไรย่อมได้รับผลเช่นนั้น วิธีการกับเป้าหมายเป็นเอกภาพเดียวกัน วิธีการที่เลวร้ายมีอาจนำไปสู่เป้าหมายอันปลายที่ดีงามได้ วิธีการคือเป้าหมายที่กำลังจกเงยคลี่คลายตัวมันเอง

6. คิดแบบพิจารณาคุณ-โทษและทางออกสุดโต่ง 2 สายคือ การปล่อยตัวตามความรู้สึก (หย่อนเกินไป) การตึงเครียดกับชีวิตธรรมดาตัวเอง (ตึงเกินไป) โดยคิดแบบอัสสาทะ ส่วนดี ส่วนอร่อย, อาทีนวะ ส่วนดี ส่วนเสีย และ นิสสรณะ ทางออก ทางรอด เป็นต้น

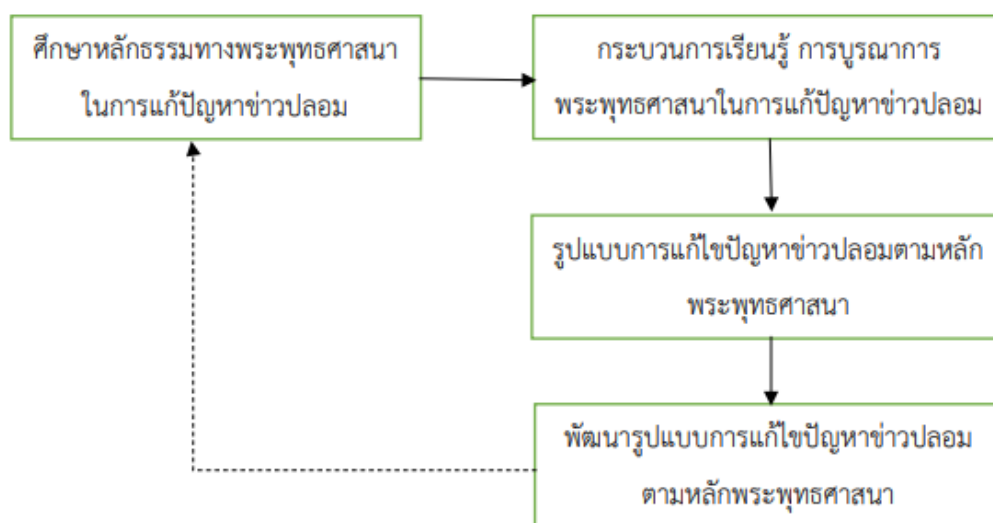
7. คิดแบบพิจารณาคุณค่าแท้ คือ ประโยชน์อันแท้จริงที่เกิดจากปัญญา เป็นการสร้างค่านิยมแบบเศรษฐกิจพอเพียง คุณค่าเทียม คือ สิ่งที่พอกเพิ่มอันเกิดจากตัณหา เป็นการสร้างค่านิยมแบบวัตถุนิยม/บริโภคนิยม ใช้หลักคิดรู้จักประมาณในการบริโภค อยู่ดีกินดี

8. คิดแบบเร้าคุณธรรม ความเพียรย่อมนำมาซึ่งความสำเร็จ เป็นคนควรพยายามเรื่อยไปจนกว่าจะสำเร็จ คนย่อมนั่งทุกข์ด้วยความเพียร

9. คิดแบบอยู่กับปัจจุบันขณะ มีสติ ชีวิตคนเรานั้นมีอยู่ชั่วขณะจิตเดียว จงไม่ประมาทในทุกขณะของชีวิต รู้เท่าทันความ รู้สึก/ไม่ตกไปตามอำนาจของอารมณ์ เจริญสติ/สมาธิ

10. คิดแบบวิภาษวาท จำแนกประเด็น/ไม่ตีคลุม การคิดและวิธีการตอบปัญหา 4 อย่าง คือ 1. ตอบแบบฟันธงแบบหรือแบบยืนกระต่ายขาเดียว 2. ตอบแบบศอกกลับหรือย้อนถาม 3. ตอบแบบแยกแยะประเด็น และ 4. ตอบแบบนิ่งเงียบหรือไม่ตอบ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาชาวปลอมที่ส่งผลกระทบตอความขัดแย้งในสังคมไทย ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหาชาวปลอมในสังคมไทย ท้ายที่สุดได้พัฒนารูปแบบการแก้ปัญหาชาวปลอมตามหลักพระพุทธศาสนา โดยมีวิธีการศึกษาใน 2 ลักษณะ คือ

1) การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary study) การศึกษาเพื่อค้นหาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับปัญหาชาวปलอมที่ส่งผลกระทบต่อความขัดแย้ง และกระทบต่อสิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคลในสังคมไทย

2) การศึกษาภาคสนามจากการสัมภาษณ์และการจัดอบรมหลักสูตรเครือข่ายพระสงฆ์เถรวาทชาวชนเชื้อทางศาสนา Fact Checker ซึ่งดำเนินการจัดอบรมโดยวิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ภายใต้โครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5” สนับสนุนโดย กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ จำนวน 4 ครั้ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Research tools)

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth interviews form) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวางแผนประเด็นที่สำคัญทั้งสิ้น 3 ประเด็น จากการบูรณาการแนวคิด ทฤษฎี เพื่อนำมาสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกใช้เป็นเครื่องมือในงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อนำไปวิเคราะห์ถึงปัญหาชาวปलอมที่ส่งผลกระทบต่อความขัดแย้งในสังคมไทย วิเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการแก้ปัญหาชาวปलอมจนนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการแก้ปัญหา ชาวปलอมตามหลักพระพุทธศาสนา

2. แบบการจัดอบรมหลักสูตรเครือข่ายพระสงฆ์เถรวาทชาวชนเชื้อทางศาสนา Fact Checker เป็นการจกกิจกรรมเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการฝึกอบรมแกนนำพระสงฆ์กลุ่มพระสงฆ์ศีลธรรมในโรงเรียนและครูสอนปริยัติธรรมในการเผยแพร่ความรู้ สร้างภูมิคุ้มกันในการใช้สื่อดิจิทัลให้กับพระสงฆ์และประชาชนทั่วไป

3. ประชุมผู้เชี่ยวชาญ (Expertise Meeting) จัดประชุมผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการขับเคลื่อนหลักสูตรเครือข่ายพระสงฆ์เถรวาทชาวชนเชื้อทางศาสนาจากนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา วิทยากรหรือพระสงฆ์นักเผยแผ่ต้นแบบ เพื่อวางยุทธศาสตร์การทำงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ก่อนการดำเนินงาน หลังจากเสร็จสิ้นโครงการแล้วดำเนินการประชุมเพื่อถอดบทเรียน ค้นหาปัญหาอุปสรรคและพิจารณาผลการดำเนินงานก่อนรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์

การจัดการและการวิเคราะห์ข้อมูล (Data analysis)

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ไดมาจากการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยมาดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1) นำข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary research) ที่เก็บรวบรวมได้มาศึกษาพร้อมจัดระบบหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2) นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth interviews) จากผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตรเครือข่ายพระสงฆ์เถรวาทชาวชนเชื้อทางศาสนา Fact Checker มาจัดหมวดหมู่ และสรุปตามสาระสำคัญตามประเด็นที่กำหนดไว้

3) นำข้อมูลทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้อง โดยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) ได้แก่ การแสวงหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่างกัน

ผลการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการแก้ปัญหาชาวปलอมในสังคมไทย ประการแรกก่อนที่จะพัฒนารูปแบบต้องพัฒนาที่คนก่อน โดยที่ผู้รับข่าวสารต้องรับสารด้วยสติที่สมบูรณ์ และประกอบด้วยหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา คือ กาลามสูตร โยนิโสมนสิการ เป็นต้น หากรับข่าวสารมาแล้วไม่พินิจพิจารณาให้ดีแล้ว เผยแพร่ข่าวสารออกไป ก็จะกลายเป็นผู้ส่งสารที่ส่งสารปलอมออกไปสู่ผู้รับได้โดยไม่รู้ตัว **พระมหาบุญเลิศ อินทปญญ, รศ.ดร.** กล่าวว่า การรับข่าวสารอย่างมีสติและมั่นคงจึงมี 6 ขั้นตอนดังนี้ (1) ไตร่ตรองทุก

ครั้งที่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร (2) พิจารณาข้อมูลข่าวสารที่ได้รับมาให้ถือว่าเป็นข้อเท็จจริง (3) ทวนสอบความถูกต้องของข่าวสารโดยการหาข้อมูลจากหลาย ๆ แหล่ง (4) ตั้งสติทำใจเป็นกลาง (5) เปิดใจกว้างที่จะยอมรับข่าวสารข้อมูลที่ถูกต้องแต่ไม่ถูกใจ และ (6) ผ่อนคลายอารมณ์ ไม่ใช้เวลากับการรับข้อมูลข่าวสารในแต่ละวันนานไปเพราะชีวิตเราก็ต้องเดินหน้าต่อไป โดยการรับข่าวสารอย่างมีสติและมั่นคงทั้ง 6 ขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้กล่าวอธิบายขยายเนื้อความเพิ่มเติมได้ดังนี้

(1) ไตร่ตรองทุกครั้งที่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร การรับข้อมูลข่าวสารในแต่ละครั้ง ผู้รับข่าวสารควรประกอบด้วยสติสัมปชัญญะทุกขณะ ทั้งในขณะที่รับข่าวสาร และในขณะที่ส่งข่าวสาร ต้องไตร่ตรองทุกครั้งที่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร อย่าเพิ่งด่วนหลงเชื่อทันทีแม้เป็นข้อมูลที่ถูกต้องหรือผลสืบเนื่องมาจากรับส่งต่อข้อมูลให้คนอื่น ๆ หรือรีบแสดงความเห็นด้วยออกไป ควรตรวจสอบรายละเอียดปลีกย่อยของข่าวสารให้ถี่ถ้วนว่ามีแหล่งที่มาที่ไปอย่างไร น่าเชื่อถือหรือไม่ ไตร่ตรองให้ละเอียดถี่ถ้วนทุกครั้งที่ได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร หากไม่พิจารณาไตร่ตรองให้ถี่ถ้วนแล้ว ผู้รับสารจะกลายเป็นผู้ส่งสารที่เป็นข่าวสารปลอมออกไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ อาจเป็นผลนำมาซึ่งความเสียหายต่อตนเองและต่อส่วนรวมได้ในที่สุด เช่น ขวัญนายประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและภริยา มีผู้ไม่ประสงค์ดีต่อท่าน จึงนำข่าวสารว่าท่านเป็นอิสลามออกมาเผยแพร่ให้สาธารณชนทั่วไปได้รับทราบจนเกิดความเข้าใจผิดคิดว่าท่านและภริยาเป็นอิสลามทั้งครอบครัว เป็นเหตุให้สาธารณชนทั่วไปเกิดเกลียดชังท่านในที่สุด เป็นต้น

(2) พิจารณาข้อมูลข่าวสารที่ได้รับมาให้ถือว่าเป็นข้อเท็จจริง วิธีการเช็คข้อมูลข่าวสารที่ได้รับมาว่าเป็นข้อมูลเท็จจริงประการใดนั้น ควรพิจารณาข้อมูลข่าวสารก่อนว่าเป็นข่าวที่น่าเชื่อถือหรือไม่ ผู้ส่งข่าวสารมีความน่าเชื่อถือประมาณไหน แหล่งการอ้างอิงข่าวสารมีความน่าเชื่อถือขนาดไหน เป็นต้น องค์ประกอบเหล่านี้จะช่วยเติมเต็มความคิดของเราว่าข่าวสารนั้นเป็นข่าวสารที่จริงหรือไม่อย่างไร ควรพิจารณารายละเอียดต่าง ๆ เหล่านี้ให้ถี่ถ้วน เช่น ข่าวสะกิดดาวตก เป็นต้น หากเป็นองค์การนาซ่าส่งข่าวสารมา ประการที่เห็นคือแหล่งส่งน่าเชื่อถือ มีความเป็นไปได้สูงมากว่าจะเป็นข่าวจริง ประการต่อมาควรพิจารณาเนื้อหาข่าวก่อนแชร์ออกไปว่าสะกิดดาวตกมีความเป็นไปได้ แต่หากเป็นข่าวดาวเสาร์ตก ข้อนี้เป็นข้อมูลเท็จแน่นอน ผู้รับสารก็ไม่ควรส่งข่าวสารออกไป เป็นต้น

(3) ทวนสอบความถูกต้องของข่าวสารโดยการหาข้อมูลจากหลาย ๆ แหล่ง ข่าวสารที่รับมาจากผู้ส่งสารนั้น ผู้รับควรตรวจสอบความถูกต้องก่อนที่จะเชื่อข่าวสารนั้น จนท้ายสุดได้เผยแพร่ออกไปอีกชั้นหนึ่งจนทำให้เป็นข่าวลวงที่ได้ถูกเผยแพร่ให้กระจายเป็นทอด ๆ ไป ผู้รับสารควรตรวจสอบข่าวสารจากแหล่งที่มาหลากหลายที่ และเป็นแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือด้วย หากข้อมูลตรงกัน แหล่งที่เชื่อถือตรงกัน ก็มั่นใจได้เลยว่าข่าวสารนั้นเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง แต่ก็ต้องดูว่าเป็นข่าวที่น่าเชื่อถือได้หรือไม่ด้วย ดังตัวอย่างในข้อที่ (2) ซึ่งเป็นข่าวที่มีความเป็นไปได้ยากมาก แต่ถูกแชร์ออกไปเพราะเป็นผู้ตื่นข่าวก่อนมีสติในการพิจารณาอย่างถี่ถ้วน

(4) ตั้งสติทำใจเป็นกลาง เมื่อแน่ใจแล้วว่าข่าวสารที่ได้รับรู้มาเป็นเรื่องจริง แต่เป็นข้อมูลที่ไม่ถูกต้องหรือผิดจากความเชื่อที่มีอยู่เดิมของเราอาจทำให้ข่าวสารนั้นถูกแชร์ออกไปโดยขาดการวิเคราะห์ข่าวสาร ผู้รับสารควรตั้งสติและทำใจให้เป็นกลางมากที่สุด ไม่เอนเอียงไปทางใดทางหนึ่ง ต้องไม่มีอคติทั้ง 4 ประการคือ ลำเอียงเพราะโลก ลำเอียงเพราะโกรธ ลำเอียงเพราะหลง ลำเอียงเพราะกลัว ผู้รับสารต้องไม่มีอคติทั้ง 4 ประการนี้ ต้องทำตนให้เป็นกลางที่สุด ข่าวสารจะถูกใจเราหรือไม่ก็เสพข่าวสารนั้นแต่เป็นข่าว ให้รู้ข้อมูลตามสภาพที่เป็นจริงเท่านั้น ข่าวสารก็จะถูกแชร์ออกไปเท่าที่จำเป็นและเป็นข่าวสารที่ถูกต้อง มีประโยชน์ต่อผู้รับมากที่สุด

(5) **เปิดใจกว้างที่จะยอมรับข่าวสารข้อมูลที่ถูกต้องแต่ไม่ถูกใจ** ในข้อนี้ก็เป็นเช่นเดียวกับข้อที่ (4) ที่ผ่านมา ผู้รับสารต้องเปิดใจให้กว้างที่จะยอมรับข่าวสารที่ตนได้รับถึงแม้ข่าวสารจะไม่ค่อยถูกใจตนเองสักเท่าไร หากข่าวนั้นเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนหมู่มากแต่ไม่ถูกใจเราก็ควรแชร์ออกไปให้เป็นประโยชน์ เช่น ข่าวเรื่องคนอ้วนหารับประทานอาหารที่มีไขมันสูงก็จะเสี่ยงต่อโรคภัยไข้เจ็บ เป็นต้น เป็นข่าวที่มีประโยชน์เตือนให้คนอ้วนไม่รับประทานอาหารจำพวกทอด อย่าง ที่มีส่วนประกอบเป็นของมัน แต่ไม่ถูกใจเราเพราะคำว่าคนอ้วน ก็ไม่แชร์ข่าวสารนั้นออกไปทำให้ข่าวสารไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนหมู่มาก เป็นต้น

(6) **ผ่อนคลายอารมณ์** ไม่ใช่เวลากับการรับข้อมูลข่าวสารในแต่ละวันนานไปเพราะชีวิตเราก็ต้องเดินทางไปไหนต่อไหน คนส่วนใหญ่ใช้ชีวิตอยู่กับโทรศัพท์เป็นส่วนมาก ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน แม้กระทั่งผู้วิจัยเอง ชีวิตส่วนใหญ่อีกก็ติดอยู่กับหน้าจอโทรศัพท์ การใช้ชีวิตแบบนี้ทำให้เวลาในการประกอบกิจการงานอย่างอื่นหมดไปกับการเล่นโทรศัพท์ เด็ก ๆ สมัยนี้ร้องแงแง ผู้ปกครองก็โยนโทรศัพท์ให้เล่น เด็กก็หายแงแง ซึ่งเป็นการสร้างจิตนิสัยที่ไม่ดีต่อเด็กเป็นอย่างมาก ผู้ปกครองควรหากิจกรรมที่เป็นการผ่อนคลายอารมณ์ให้ทำบ้าง เพราะการรับข้อมูลข่าวสารจำพวกนี้มาก ๆ ทำให้เกิดการสั่งสมขึ้นในสมอง วันไหนไม่ได้รับก็จะทำให้หงุดหงิด ไม่มีเวลาประกอบสัมมาชีพออย่างอื่น

รูปแบบการแก้ไขปัญหาวาฬพลอมตามหลักพระพุทธศาสนา มีหลักธรรมหลายข้อที่นำมาพัฒนาเป็นรูปแบบในการแก้ไขปัญหาวาฬพลอม เช่น หลักโยนิโสมนสิการที่พระสงฆ์นักเผยแผ่ นำมาใช้ในการแก้ปัญหาวาฬพลอมในสังคมไทยนั้นเป็นกระบวนการคิดแบบพุทธธรรมคือการใช้หลักสัมมาทิฐิ คือ ความรู้ ความเห็น และความเชื่อที่ถูกต้องเข้ามาช่วยในกระบวนการการคิดที่จะสามารถแก้ปัญหาวาฬพลอมในสังคมได้ โดยกระบวนการคิดนี้สอดคล้องกับ **เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์** ที่ได้เสนอแนวความคิดว่า “การคิดของคนในสังคมไทยมีลักษณะการคิดเป็นเหมือนการเรียงหินอย่างสะเปะสะปะ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาคนในสังคมให้รู้จักวิธีคิดที่ถูกต้อง เมื่อข้อมูลเข้ามาปะทะเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจที่ถูกต้องอย่างไม่มีผิดพลาดสามารถคิดได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมในทุก ๆ สถานการณ์ เพื่อให้คนไทยสามารถพัฒนาตนเองต่อไปได้อย่างไม่เสียเปรียบ ไม่ถูกหลอกง่าย และเกิดทักษะ สามารถคิด สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ได้” โดยได้นำเสนอแนวในการคิดครบ 10 มิติ กล่าวคือ มิติที่ 1 ความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) มิติที่ 2 ความสามารถในการคิดเชิงวิเคราะห์ (Analytical Thinking) มิติที่ 3 ความสามารถในการคิดเชิงสังเคราะห์ (Synthesis-Type Thinking) มิติที่ 4 ความสามารถในการคิดเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Thinking) มิติที่ 5 ความสามารถในการคิดเชิงมโนทัศน์ (Conceptual Thinking) มิติที่ 6 ความสามารถในการคิดเชิงสร้างสรรค์ (Creative Thinking) มิติที่ 7 ความสามารถในการคิดเชิงประยุกต์ (Applicative Thinking) มิติที่ 8 ความสามารถในการคิดเชิงกลยุทธ์ (Strategic Thinking) มิติที่ 9 ความสามารถในการคิดเชิงบูรณาการ (Integrative Thinking) และ มิติที่ 10 ความสามารถในการคิดเชิงอนาคต (Futuristic Thinking)

สรุปกระบวนการคิดของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ เชื่อมโยงกับหลักโยนิโสมนสิการทั้ง 10 ข้อ สรุปเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงหลักพุทธธรรมข้อโยนิโสมนสิการ

โยนิโสมนสิการ	วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม
หลักที่ 1 การคิดเชิงหาสาเหตุ	คิดแบบอหัตถ์ปัจจัยตา คือ คิดแบบสืบสาวหาเหตุปัจจัย หลักคิดคือ สรรพสิ่งล้วนมีเหตุให้เกิด ไม่มีสิ่งใดเกิดมีขึ้นโดยบังเอิญ
หลักที่ 2 การคิดเชิงวิเคราะห์	คิดแบบอนัตตา ไม่มีตัวตน คิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ ความเข้าใจผิดมักเกิดจากภาพรวมที่เรามองเห็นสิ่งนี้ว่ามีองค์ประกอบอะไรบ้าง
หลักที่ 3 การคิดเชิงมโนทัศน์	คิดแบบสามัญลักษณ์/รู้เท่าทันความจริง ยอมรับกฎธรรมชาติที่ครอบคลุมสรรพสิ่ง 3 ประการ คือ 1.กฎอนิจจัง ความแปรปรวนไม่อยู่นิ่ง 2.กฎทุกขัง ความขัดแย้งไม่คงทนถาวร และ 3.กฎอนัตตา ความที่สรรพสิ่งหาแก่นสารไม่ได้
หลักที่ 4 การคิดแบบวิทยาศาสตร์	คิดแบบอริยสัจ 4 คือ 1.ทุกข์ กำหนดรู้ปัญหาคืออะไร 2. สมุทัย กำหนดรู้สาเหตุปัญหาอยู่ที่ไหน 3.นิโรธ กำหนดรู้ว่าปัญหาแก้ได้ไหม มีวิธี และ 4.มรรค กำหนดรู้แนวทางแก้ปัญหาด้วยวิธีที่ดีที่สุด
หลักที่ 5 การคิดเชิงกลยุทธ์	คิดแบบหลักการและความมุ่งหมายตรงกัน ตั้งเป้าหมายเป็น และรู้วิธีการ ปลุกพืชเช่นไรย่อมได้รับผลเช่นนั้น วิธีการกับเป้าหมายเป็นเอกภาพเดียวกัน วิธีการที่เลวร้ายมีอาจนำไปสู่เป้าหมายนั้นปลายที่ถึงงามได้ วิธีการคือเป้าหมายที่กำลังออกเงยคลี่คลายตัวมันเอง
หลักที่ 6 การคิดเชิงบูรณาการ	คิดแบบพิจารณาคุณ-โทษและทางออกสุดโต่ง 2 สายคือการปล่อยตัวตามความรู้สึก (หย่อนเกินไป) การตั้งเครียดกับชีวิตทรมานตัวเอง (ตึงเกินไป) โดยคิดแบบอัสสาทะ ส่วนดี ส่วนอร่อย, อาทีนวะ ส่วนดี ส่วนเสีย และ นิสสรณะ ทางออก ทางรอด เป็นต้น
หลักที่ 7 การคิดแบบพิจารณาคุณค่าแท้-คุณค่าเทียม	คิดแบบพิจารณาคุณค่าแท้ คือ ประโยชน์อันแท้จริงที่เกิดจากปัญญา เป็นการสร้างค่านิยมแบบเศรษฐกิจพอเพียง คุณค่าเทียม คือ สิ่งที่พอกเพิ่มอันเกิดจากตัณหา เป็นการสร้างค่านิยมแบบวัตถุนิยม/บริโภคนิยม ใช้หลักคิดรู้จักประมาณในการบริโภค อยู่ดีกินดี
หลักที่ 8 การคิดแบบเร้าคุณธรรม	คิดแบบเร้าคุณธรรม ความเพียรย่อมนำมาซึ่งความสำเร็จเป็นคนควรพยายามเรื่อยไปจนกว่าจะสำเร็จ คนย่อมนั่งทุกข์ด้วยความเพียร
หลักที่ 9 การคิดแบบปัจจุบันขณะ	คิดแบบอยู่กับปัจจุบันขณะ มีสติ ชีวิตคนเรานั้นมีอยู่ชั่วขณะจิตเดียว จงไม่ประมาทในทุกขณะของชีวิต รู้เท่าทันความรู้สึก/ไม่ตกไปตามอำนาจของอารมณ์ เจริญสติ/สมาธิ
หลักที่ 10 การคิดแบบวิวิธราช วา	คิดแบบวิวิธราชวา จำแนกประเด็น/ไม่ตีคลุม การคิดและ

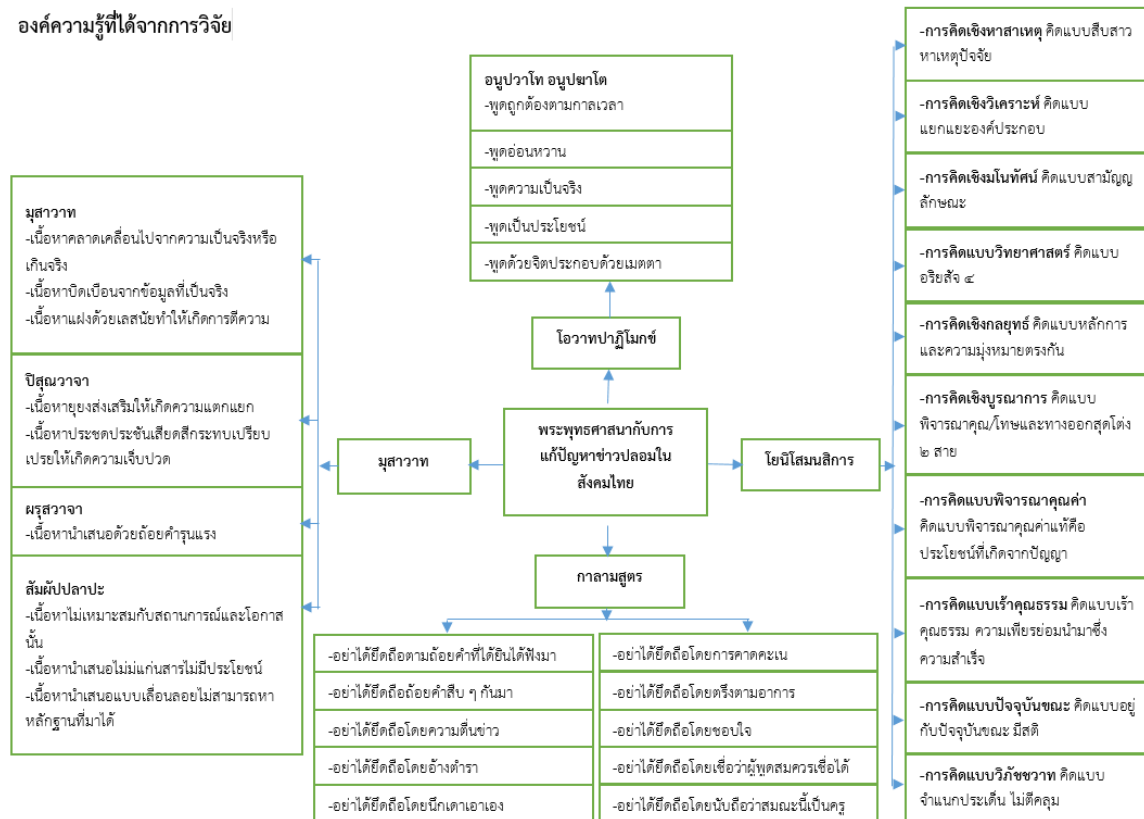
	วิธีการตอบปัญหา 4 อย่าง คือ 1.ตอบแบบฟันธงแบบหรือแบบยืนกระต่ายขาเดียว 2.ตอบแบบศอกกลับหรือย้อนถาม 3.ตอบแบบแยกแยะประเด็น และ 4.ตอบแบบนิ่งเงียบหรือไม่ตอบ
--	---

อีกหลักธรรมหนึ่งที่น่าสนใจนำมาพัฒนาเป็นรูปแบบการแก้ไขปัญหาชาวปทุมคือหลักมูสาวาท เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันชาวชนเชื้อแก่ชุมชนโดยใช้หลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือตรวจสอบชาวปทุมตามหลักพุทธธรรม 10 ประการ คือ (1) เนื้อหาคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง หรือเกินจริง เป็นมูสาวาท (2) เนื้อหาขู่มขู่เสริมให้เกิดความแตกแยก เป็นปิสุนวาท (3) เนื้อหาบิดเบือนจากข้อมูลที่แท้จริง เป็นมูสาวาท (4) เนื้อหาประชดประชันเสียดสีกระทบเปรี้ยวเปรยให้เกิดความเจ็บปวด เป็นปิสุนวาท (5) เนื้อหาโจมตีฝ่ายตรงข้าม เป็นปิสุนวาท (6) เนื้อหาที่นำเสนอด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพ เป็นมูสาวาท (7) การนำเสนอเนื้อหาไม่เหมาะสมกับสถานการณ์และโอกาสนั้น ๆ เป็นสัมผัปปลาปะ (8) เนื้อหาแฝงไว้ด้วยเล่ห์ส่นัยทำให้เกิดการตีความหรืออาจกล่าวได้ว่าพูดไม่กระจ่างผิดวัตถุประสงค์ เป็นมูสาวาท (9) เนื้อหานำเสนอไม่มีแก่นสารไม่มีประโยชน์ เป็นสัมผัปปลาปะ และ (10) นำเสนอแบบเลื่อนลอยไม่สามารถหาหลักฐานหรือที่มาที่ไปของข่าวได้ เป็นสัมผัปปลาปะ

ภาพที่ 1 เครื่องมือตรวจสอบมูสาวาทตามหลักพุทธธรรม

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

แผนภาพที่ 2 องค์ความรู้การวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

- 1) คณะสงฆ์ควรนำเอาแนวทางการแก้ปัญหาชาวพลมในสังคมไทย ไปใช้ในการแก้ปัญหาชาวพลมต่อไป
- 2) พระสงฆ์ภิกษุสงฆ์ คณะสงฆ์ และประชาชนทั่วไป ควรสร้างจุดยืนจุดเด่นในการเสพข้อมูลข่าวสาร แล้วใช้ปัญญาในการพิจารณาชาวพลมก่อนการแชร์ออกไปในแต่ละครั้ง
- 3) พระสงฆ์ภิกษุสงฆ์ คณะสงฆ์ และประชาชนทั่วไป ควรนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาชาวพลมให้สอดคล้องกับนโยบายของพระพุทธองค์

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- 1) ควรมีการส่งเสริมให้พระสงฆ์ภิกษุสงฆ์ คณะสงฆ์ และประชาชนทั่วไป ได้เรียนรู้การเสพข้อมูลข่าวสาร การแก้ปัญหาชาวพลม ตลอดจนการแชร์ชาวพลมสู่สาธารณะ
- 2) ควรมีการอบรมเชิงปฏิบัติการในการแก้ปัญหาชาวพลม วิธีการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาชาวพลมต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาครั้งต่อไป จึงควรนำไปศึกษาในเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากกลุ่มพระสงฆ์ภิกษุสงฆ์ คณะสงฆ์ที่เข้ารับการอบรมในโครงการพระสงฆ์เฝ้าระวังสื่อชวนเชื่อทางศาสนา เพื่อเป็นการเจาะลึกและได้ข้อมูลที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2562). *ลายแทงนักคิด*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: ชัคเชส, 2562.
- จารีรตนา วงศ์คำสิงห์. (2561). พฤติกรรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของนักศึกษาคณะศิลปศาสตร์ สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตชัยภูมิ. *รายงานวิจัย*. บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตชัยภูมิ.
- พิชิต วิจิตรบุญยรักษ์. (2554). สื่อสังคมออนไลน์ : สื่อแห่งอนาคต. *วารสารนักบริหาร เล่มที่ 4*, 99.
- สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2561). กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ด้วยการใช้เฟซบุ๊ก (Facebook). *วารสารสำนักประชาสัมพันธ์* สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาตามแนวทางการจัดการความรู้ของสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ประจำปีงบประมาณ.
- สัมภาษณ์ ชัยณพวงศ แฉลมรัมย์. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. 12 มีนาคม 2563.
- สัมภาษณ์ น.อ.(พิเศษ) หญิง ดร.ชญาดา เข้มเพชร. ศูนย์การศึกษาและวิทยาการด้านความมั่นคง (กอร.มน.). 12 มีนาคม 2563.
- สัมภาษณ์ พระครูอุภัยโกศล (หลวงพี่ช้าง คนคั่นคน) วัดกลับพวงเหนือ ต.พรหมพิราม อ.พรหมพิราม จ.พิษณุโลก ผู้เข้ารับการอบรมโครงการพระสงฆ์เฝ้าระวังสื่อชวนเชื่อทางศาสนา รุ่นที่ 1. 2 กันยายน 2563.
- สัมภาษณ์ พระศรีสมโพธิ, ดร. กรรมการขับเคลื่อนโครงการ “หมู่บ้านรักษาศีล 5”. 12 มีนาคม 2563.
- สัมภาษณ์ พระสีหราชสมาจารมุนี. ประธานเครือข่ายพระสงฆ์เฝ้าระวังสื่อชวนเชื่อทางศาสนา รุ่นที่ 1. 1 กันยายน 2563.
- สัมภาษณ์ ผศ.ดร.วรัญญู ครุจิต. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสื่อสารมวลชน. 12 มีนาคม 2563.
- สัมภาษณ์ พ.ต.ท.วิชัย สุวรรณประเสริฐ ผู้อำนวยการกองคดีเทคโนโลยีและสารสนเทศ กรมสอบสวน คดีพิเศษ (DSI). 12 มีนาคม 2563.
- สัมภาษณ์ พ.ต.อ.ดร.นิติพัฒน์ วุฒิบุญยสิทธิ์ ผกก. (สอบสวน) กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ประธานเครือข่ายไซเบอร์. 12 มีนาคม 2563.
- สัมภาษณ์ ไพรพล อนุตรโสทธิ์ ศูนย์ข่าว “ข่าวรอนแซ่” สำนักข่าวไทย อสมท.. 12 มีนาคม 2563.

